

D. A. G.
DISSERTATIONIS
DE

POËSI
FENNICA,

PARTICULA TERTIA,

QUAM
CONSENT. AMPL. SENAT. PHILOS. IN REG.
ACAD. ABOËNSI,

Publico examini subjiçunt

PRÆSES

HENRICUS GABR.
PORTHAN,

Design. Eloquentiæ PROFESSOR Reg. & Ord.

ET

RESPONDENS

SIMON APPELGREN,

Ostrobotniensis.

In AUDITORIO MAJORI Die XV. Aprilis
An. MDCCLXXVIII.

H. A. M. C.

A B O Æ,

Impressit JOH. C. FRENCKELL, R. Acad. Typogr.

S:æ R:æ M:is
MAXIMÆ FIDEI VIRO;
REVERENDISSIMO DOMINO
**CAROLO FRIDER.
MENNANDER,**

S. S. THEOLOGIÆ DOCTORI,
REGNI SVECIÆ ARCHIEPISCOPO,
ACADEMIÆ UPSALIENSIS PRO-CANCELLARIO,
CONSISTORII IBIDEM ECCLESIASTICI PRÆSIDI,

MÆCENATI SUMMA PIETATE COLENDO.

Musas patrias, jucundo aures animosque nostratium
cantu oblectantes, in publicam proferre lucem pro
virili conatus, TUO, VIR REVERENDISSIME,
NOMINI, opusculum consecro. Non favoris modo &
beneficiorum quibus me ornaſti, a me ſenſus exegit, ut
pietatem publico teſtarer monumento; ſed jure quodam
ſuo

suo camicentæ quoque nostræ postulare videbantur, ut in
TUAM potissimum traderentur tutelam, qui ut omnes
bonas literas, ita vernaculas quoque nostras, amore at-
que benivolentia singulari complecteris, de his autem in-
ter paucos existimare vales scientissime. Haud enim o-
blitæ sunt Fennicæ musæ, nec unquam obliviscentur, quam
a TE benigne fotæ, quam liberaliter excitatæ sint, in
his oris nostris præsentæ; majoraque TUA in se putant
esse merita, quam ut timere possint, ne eodem se favore
prosequi, eodem studio protegere, non pergas. Itaque
Et levat hæc spes absentis desiderium, Et animum iis addit
familiariter TE atque confidenter, ut antea, adeundi; quæ
de aucto splendore tanti suis decoris, radios ad se quoque
aliquos pertingere persuasæ, spiritus etiam inde sumunt
maiores. Respicias igitur, MÆCENAS FAVENTIS-
SIME, has pagellas, benigno illo Et propenso animo,
quem experti toties sumus qui musarum cultui in patrio
TUO hoc solo vacamus; accedet major nobis inde alacritas
Et studium de vernaculis literis bene merendi. NOMEN
venerari TUUM, vota que pro salute TUA nuncupare,
nostrum cessat nemo, qui fausta TIBI lætaque quæ contin-
gunt, majus certiusque literis semper ornamentum Et præ-
sidium spondere, cuncti remur; sed illo sensu hæud cujusquam
tamen pectus magis quam meum calet, calebitque, dum a-
nima spirabit mea!

REVERENDISSIMI NOMINIS TUI

devotissimus cliens

HENRICUS GABRIEL PORTHAN.

THESES RESPONDENTIS.

Th. I.

Quod de Poëtis dici solet, nasci eos non fieri, ad exercitationis industriam excludendam nequaquam valet.

Th. II.

Poëticam facultatem, apud gentes plerasque, literis fuisse antiquiorem, mirum videri debet nemini.

Th. III.

Ideas sensuum & phantasie, ad affectus excitandos multo aptiores & validiores esse, quam sic dictas intellectuales, & ratio docet & experientia.

Th. IV.

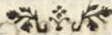
Frustra contendit FABIUS Inst. Orat. L. VI. C. II. § 9 de quo præcipiunt Rhetores, male morum appellatione Latine significari.

Th. V.

Quod affectus spectari a Rhetoribus solent partim ut orationi, partim ut auditoribus impressi, hujus distinctionis neglectus & illam FABII hallucinationem, & nonnullam aliam in hac doctrina confusionem, peperit.

Th. VI.

Multos homines, pro terminis majorum quam pro notionibus & sententiis retinendis pertinacius pugnare, vel historia doctrinæ de ideis innatis luculenter demonstrat.

§. IX.

Hujusmodi autem carmina, non eruditiores solum populares, qui literarum commercio ingenia excoluerunt, amant atque facitiant, sed latius omnino harum deliciarum gustus per nationem nostram diffunditur, Rusticis etiam nostris vel præcipuo studio eas complectentibus, quamvis a literarum ope nudis, quarum videlicet ætatem hæc ars apud gentem nostram longe superat. Quin ex horum carminibus optimis maximeque probatis, utpote qui peregrinæ artis imitatione & admistione nativam poëseos nostræ indolem non immutant & corrumpunt, vera & prisca ejus ratio, tanquam ex limpido & incorrupto fonte haurienda & inprimis dijudicanda est. Agrestes enim hi musarum amici, qualia a majoribus suis acceperunt carmina præcipue amant, magni faciunt, libenter audiunt, discunt, cantitant, atque ipsi etiam pangere, solo adjuti mentis impetu & ingenii mira quadam fecunditate, norunt. Neque sceminae etiam hujus facultatis plane sunt expertes, sed quædam earum, virorum studio laudique socias se adiungunt. Savonum vero, Careliorum, & eorum qui a
H mari

mari remotius habitant Ostrobotnienſium (Cajane-
burgenſis maxime ditionis incolarum, qui Savonicae
originis ſunt) propria inprimis hæc laus eſt, apud
quos patrii moris diligentior cuſtodia manſit; quam-
vis & inter hos languere jam pulcherrimum ſtudium
paſſim incipiat, ita ut metuendum ſit ne tandem ces-
ſet penitus. Apud reliquos plane interiit, maritimos
præſertim, quos Svecorum mutavit vicinia, adeo
quidem, ut inter hos pauci qui Runas recitare & in-
telligere, pauciſſimi qui ipſi componere valeant, ſu-
perſint. Neque negari poteſt, inconſulto quorundam
ſacerdotum zelo magnam hujus cladis partem eſſe
adſcribendam, qui cum a ſuperſtitioſis Runas ſuis ad-
hiberi incantationibus viderent, uſum ab abuſu di-
ſcernere neſcientes, toti arti infamiam conſlarunt. In
laudatis vero ſupra provinciis, quamvis adeo hoc
ſtudium commune plerumque ſit, ut nemo facile, æ-
tate quidem proveſtior, occasione data carmen ali-
quândo pangere non audeat, cum tamen non omnes
æque fertili ac excellenti naſcantur ingenio, neque
eandem huic arti induſtriam impendant, qui utraque
re præſtant, atque igitur palmam reliquis facile præ-
ripiunt, præ cæteris etiam honorantur magnique ſi-
unt, & Poëtarum ornantur nomine, Runo-nieſat di-
cti, quaſi *Runarum periti & artifices* (a). Hi de quo-
vis

(a) Itaque in Epicedio, memoriæ fratris ſui *Matthiæ Remes*, Ru-
fici *Idenſalmenſis*, a Ruſſico itidem ejusdem paræciæ *Paulo Remes* di-
cato, quod & Aboæ typis expreſſum fuit (a. 1765, 4o), hujusmodi
verbis poetica illius laus celebratur:

vis argumento, quod quidem ad illorum captum sit accommodatum, & plerumque ex tempore, haud infelicia effundunt carmina, ferventiori impetu & poëtico quodam enthusiasmo acti; cujus quidem rei non semel cum admiratione testis fui (b). Procœmia interdum, haud sane inficeta, poëmatibus suis præmittere solent; quidam versus omni fere sermone immiscunt, orationesque imprimis graviores poëtico quodam habitu vestire student. Nec ipsi nesciunt se esse poëtas, sed venam sibi adscribere, ut & Gothorum olim skaldi & Græcorum Romanorumque vates, haud dubitant (c). Regulas quidem carminum conficiendo-

H 2

rum

Maicka waipui fuolemasta,
 Meni mustahan mæjhan,
 Se Mathias minnitawa,
 Remes Remeren hylstia;
 Min on fuitte g' fuuluisana
 Mini niidengin seasta,
 Joiden ei jenkosa asunut,
 Tähden rakasten ruonojen,
 Tähden wiela wirtensäffin,
 Joita teki tairawasti,
 Warsin semasti sewitti.

Quantquam fessus occubuit morte,
 Abiit in nigrum domicilium,
 Matthias ille celebrandus,
 Remes e Remesensi pago;
 Tamen est inelutum (dio
 Nomen ejus eorum quoque in me-
 Quorum in cœtu non habitaverat,
 Causa amabilium Runarum,
 Causaque cantilenarum suarum,
 Quas fecit scienter,
 Plane affabre contexuit.

(b) Poëticam facultatem, literarum etiam auxilio destitutam, haud spernendum posse fastigium attingere, non unius nationis docet exemplum; & stupenda imprimis veteris Poëseos *Scoticæ* specimina in lucem protulit haud ita pridem MACPHERSONIUS, quæ ab ipso esse cuncta effusa, ut nonnullis visum, durum fuerit pronunciare. Extemporanea autem facultas quousque evehi queat, vel illi Italorum poëta, qui *Improvisanti* apud suos dicuntur, exemplo suo docent. Cfr. præter alios, Litt. Cel. BJÖRNSTÅHL; Samlaren III del. St. 46 pag. 365. Et tales vetustissimos omnium fere gentium vates fuisse probabile est; quod nec parum contulit ad inspirationis divinæ fidem illis conciliandam.

(c) Ita horum unus, cum ægre a se impetrari passus esset, ut ar-

rum distinctas non callent; sed aurium exacto iudicio, usu diligenti comparato, & confusa illius quod in hac arte pulcrum est cognitione adjuti, satis tamen constanter observant. Probos versus & pulcros accuratosque a vitiosis dextre valent discernere; quin peccantes emendare quidam, si roges, non renuunt, quamvis vitia figillatim indicare, aut præcipua boni carminis requisita enucleate explicare nesciant. Linguae suæ vasta & admirabili cognitione præditi, divitiasque ejus in promptu habentes, ad licentiam putidam confugere raro opus habent: quamobrem puritate sermonis & locutionum jucunda proprietate, elegantiarumque vernaculæ intelligentia, illorum imprimis se commendant carmina, ab externi cujusvis fuci affectatione, & ingrata coactione plerumque immunia, facillimeque fluentia; inania verba non sæpe inculcant, sensus rarius hiat. Maxime admirandum est, quod cum longiora sæpe carmina composuerunt, scribendi licet arte destituti (d), exacte tamen

canas quasdam & supersticiosas majorum Runas recitaret, in præmio de se ipso cecinit;

On nulla fata sanaa,
 Illa wybni ansabasa,
 Mengabasa reidellani,
 Seit' ei laulaa saikki lappet,
 Eisa pejat puolestana.

Sunt mihi centum verba,
 Sub cingulo meo in laqueo,
 In annulo ad femur meum (*),
 Quæ non canunt omnes pueri, (tem,
 Neque adolescentes dimidiam par.
 (*) h. e. studiose servata, & in
 promptu.

(d) Qui Runarum pangendarum studio imprimis delectantur, vehementer tamen, scribendi arte se destitui, dolere solent; quin nonnulli, ad imitationem literarum typis expressarum, ut memoriæ suæ subsidium parent, literas formare proprio instituunt Marte.

men eadem in memoria retineant, eaque sola custode inter se propagent (e). Non vero extemporaneis his semper conatibus sunt contenti, sed majorem interdum sumunt operam, & diligentius emendant, donec versus sibi placuerint. Etiam aliorum nonnunquam judicio proficiunt, & plures aliquando symbolum ad carmen componendum poliendumque conferunt. Laudatam facultatem ut acquirere literarum hi rudes queant vates, præter naturalem ingenii vim, ærem memoriam, & vernaculæ egregiam cognitionem, cujus genius eximie his eorum favet conatibus, facit diligens alios audiendi studium, & plurimorum carminum copiam ediscendi industria (f), quorum ope phrasium, sententiarum, imaginum, figurarumque ingentem vim colligunt, & indoli carminis adsuescunt; quam deinde facultatem crebro usu & canendi diligentia augent (g). Interdum tamen in

H 3

regu-

(e) Literarum videlicet auxilio destituti, quibus mentis cogitata queant custodienda committere, memoriæ eo diligentius insigunt; cum contra, qui scribendi artem callent, *literis confisi minus memoriæ student; quod fere plerisque accidit, ut præsidio literarum, diligentiam in perdisserendo, ac memoriam, remittant*, doctè observante CÆSARE de Bello Gall. L. VI. C. XIV. De cætero notum, apud omnes gentes antiquissimas carmina non alia ratione potuisse propagari. Fuisse, qui nec HOMERUM sua litteris mandasse traderent, vel e JOSEPHO Contra Appionem, L. I. initio liquet, cujus verba sunt: *Et ajunt neque HOMERUM literis suum poemâ reliquisse: sed cantibus memoria reservatum postea fuisse compositum.*

(f) Idem tradit de Gallorum Druidis CÆSAR l.c. *Magnum*, inquit, *ibi* (apud Druidas) *numerus versuum ediscere dicuntur* (qui in disciplinam conveniunt). Itaque nonnulli annos vixenos in disciplina permanent. Non permittit fortunæ ratio nostris, ut soli huic arti tempus consecrent; itaque occasiones coguntur captare oblatas.

(g) Mira sæpe est copia carminum quæ memoriter callent, Qui vi-

regulas impingere rudes hos & extemporaneos plerumque poëtas, voces aliquando & locutiones immiscere plebejas, non locuplete fatis eminere inventionis varietate, easdem frequentius imagines & orationis ornamenta ex alio in aliud carmen transferre, hæc inquam vitia indoctos nostros vates, neque otio necessario præditos, nec eo quo potentium & clarissimarum gentium poëtæ, fortunæ blandientis quasi vento elatos, diligentissime non semper cavere, nemo credo mirabitur; adeo quidem, ut admirabile potius videri debeat, tam feliciter tamen hunc laborem iis succedere. Sane iidem defectus in doctissimarum etiam gentium vetustioribus in hoc genere conatibus & monumentis frequentissimi comparent, literarum demum ope, faventiorisque fortunæ benignitate tollendi. Speciminis autem loco, quam non spernenda rudibus his nostris poëtis soleat vena contingere, versus quosdam adponemus, latine etiam, in eorum gratiam qui Fennice nesciunt, ad verbum expressos; cuiusmodi tamen interpretatione nemo puto venustatem archetypi plene posse exprimi sperabit. Is ipse rusticus, cujus poëticam facultatem laudibus a fratre esse

delicet studio ardent discendi artem, attente & diligenter magistros audiunt, nullam facile proficiendi occasionem prætermittentes, observant eos, carmina canentibus repetitoris operam præstant, & memorix ea accurate insigunt; quin cerevisia quoque & vino adusto largiendo, interdum magistri benevolentiam captant. Plerumque igitur, antequam ad ætatem jam pervenerunt maturiorem, laudem nomenque aliquod in hac arte comparare sibi vix valent. Qui magicorum s. superstitionum carminum arcanas discere avent formulas, superstitionis quoque & ridiculis quibusdam cærimoniis præterea a magistro suo his mysteriis initiantur,

esse ornatam supra diximus, Threno super morte
Præpositi atque Pastoris Ecclesiæ Idenfalsmensis M.
Henrici Helsingii a se composito, typisque expresso
(*h*), hujusmodi præmisit procemium:

Jos mä saisin jouten olla,
Eli jor isin jurella;
Selittäisin Suomen kielin
Wähäisen waiius kaulun,
Jonga olen äffen kuullut
Miehen kuullun kuolemasta,
Edeksimenneen erosta:
Mut' on nalla mustat päiwät,
Warin wailia elämä,
Munoin mieldä mäsä muisto,
Elihen kielin käännä keho,
Eekä pehmiä pihen parsi;

Sill' en saanut opis olla,

Käydä koulun kumpanina.

Loi' on laulu laulettawa
Suokut kowin kaihuttawa.

Si mihi liceret otioso esse,
Aut valerem verba facere;
Exponerem Fennico idiomate
Brevem threnum,
Quem modo audiui (*i*),
Super celebris viri morte,
Præteriti (defuncti) discessu:
Sed sunt mihi atri dies (*k*),
Valde molesta vita,
Alioquin etiam hebes memoria,
Præterea linguæ volubilitas debilis,
Nec non mollis (languida) sermonis
facultas;
Namque non licuit mihi disciplina
excoli,
Neque frequentare scholam, cum fo-
dalibus.
Tamen est cantilena canenda,
Mortuus acerbè lugendus.

Ipfius

(*h*) Aboæ (1757), 12:o. Non tamen vero suo & nativo habitu, sed aliquibus locis, nullo suo lucro, interpolatum, typis esse commissum audiui; & confirmant vestigia quædam artis affectatæ, a simplicitate musæ rusticæ alienæ. Præpostera hujusmodi corrigendi diligentia non uni tali noceat carmini; mihi quidem maculis suis adpersa placent magis, quam ita emaculata ut verus eorum color inde perierit: quare rusticorum vatium cantica corrigendi diligentiam vehementer literatis popularibus disuadeo, in sua carmina hanc iis severitatem etiam atque etiam commendans.

i) Fingit se carmen canere non a se compositum, sed auditum modo, & sibi quasi inspiratum. Non infrequentia sunt hujus moris in Runarum procemiis vestigia. *Sit mihi fas audita loqui*, ad eandem rationem *VIRGILIUS Aneid. L. VI, v. 256*,

(*k*) i. e. morbo intabesco,

Ipsi autem carminis tale principium est:

Mieläni minun tefepi,
 Kuoi ajattelopi,
 Maikka suurella surulla,
 Minveta Nupon tefehon,
 Vielä wirttä welsamahan,
 Zonga murbe miistuttapi,
 Saattapi sanoma uusi,
 Kosta kuulen korwillani
 Sanomata surfiata,
 Ett' on kuollut kuulu Herrä,
 Waipunut se mies walittu,
 Insalmen iso Prowasti,
 Juuri julkinen Prowasti,
 Joka joutui taaminari,
 Edemmeri emätteli,
 Meidän päämme paimenemme,
 Dikia opin isämme,
 Koko kuulu kunniasa,
 Koko kirkia opisa,
 Kuulu tiedon kuffalalla,
 Kuulu kunnian kofisa,
 Oli miiden ymmärtävä,
 Paras Pappein parisa,
 Kütettävä Kirkon idisa,
 Menoisanja merkillinen,
 Sängen selwä saarnasansa,
 Kuin se sattui saarna idihin,
 Ei se puuttunut puheita,
 Usioita arwaellut;
 Sanat sen fatoja maroit,

Toimi toissa enämman:
 Bertauret werrattomat,
 Muistomerkit muistettawat.

Aina uutta, aina uutta,
 Parasta pani eteen.

=====

Animus fert mihi,
 Mens mea constituit,
 Quamvis magno dolore,
 Aggredi Ruxæ (pangendæ) opus,
 Adhuc carmen canere,
 Quod luctus memoriæ suggerit,
 Parit rumor novus (inopinatus),
 Quum audiam auribus meis
 Rumorem luctuosum, (rum),
 Mortuum esse clarum Dominum (vi-
 Fessum defecisse lectum illum virum,
 Idensalmenstum eximium Præpositum
 Plane insignem Præpositum,
 Qui delatus est a nobis procul
 In distantem terram properavit (1),
 Noster principalis pator,
 Verus noster doctrinæ pater (doctor),
 Plane celebris gloria,
 Prorsus sublimis doctrina,
 Celebris in scientiæ colle,
 Celebris in honoris domiciliis,
 Supra alios intelligens,
 Optimus in Sacerdotum cætu,
 Laudabilis in ecclesiasticis laboribus,
 In moribus suis egregius, (suis.
 Admodum dilucidus in concionibus
 Cum ille aggrediretur concionandi
 Non illi deficiebat sermo, (opus,
 Non res conjectando persecutus est;
 Verba ejus centenis (numis) contra
 cara erant,

Prudentia(ejus) alia omnia superabat,
 Comparationes incomparabiles,
 Memoriæ commendata (dicta) memo-
 ria (erant) digna.

Semper nova, semper nova,
 Optima protulit in medium.

=====

=====

(1) Mortuus fuit Stockholmæ, in itinere constitutus,

Sillä syystä Seurakunnan
 Murehiksi monda miestä,
 Valitapi waino kansa,
 Pappet laulawat surusta;
 Joke kyllä kyllitellen,
 Joke äönellä isolla,
 Kosta kuulun kuolleeri,
 Jättäneeri jää hywäksi se.

Eam ob causam Ecclesie
 Dolent multi viri,
 Luget fœminarum coetus,
 Pueri dolorem cantu proferunt;
 Plorat (ecclesia) satis ad abundantiam,
 Plorat voce magna,
 Quando eum audit obiisse,
 Dixisse supremum vale.

Finem carmini his imponit versibus:

Idensalmi itseköön,
 Katteraisti laimalkoon,
 Epi isä eistata,
 Prowastia mainittawaa!
 Halaitkoon juur' hartaasti,
 Huokailkoon rats' abkeraisti,
 Että Herra herättäisi,
 Sen siaan sowittaisi,
 Joka olis ciwallinen,
 Diwallinen ja omainen!
 Kainost' wesan kashwattaisi,
 Wanhan juuren wahwistaisi!
 Lasten lapset lausukoon,

Idensalmi lacrymas profundat,
 Acerbe desiderat,
 Doctrinæ patrem verum,
 Præpositum celebrandum!
 Optet plane animitus,
 Precibus efflagitet diligentissime,
 Ut Dominus suscitet,
 In ejus locum aptet,
 Eum qui sit idoneus,
 Idoneus & lingue cognatus!
 E trunco surculum educet,
 Veterem radicem confirmet!
 Liberorum liberi (særa posteritas)
 celebrent,

Mabhollesesi muistakoon,
 Idensalmen ylistystä,
 Henriki Helsingiusta!

Digne memoria prosequantur,
 Idensalmerium decus,
 Henricum Helsingium!

Aliud exemplum nobis præbebit Epicedium fraternalæ memoriæ dictum, cujus supra jam meminimus (not. (a)), hujusmodi initium habens:

Ah! ah! armetoin isändä!
 Niwan tuima tuonen woina!
 Weit niit' kouria kowia,
 Kuolon kowan kâmmenid!
 Jotka murtawat mururi,
 Lybwät maahan marahari,
 Jhauisekin ilman alla,
 Sekä nuoret että wanhat:

Heu! heu! imitem dominum!
 Admodum ferocem libidine vira!
 Eheu pugnoscuros,
 Mortis duras manus!
 Quæ diffingunt in frustula,
 In terram disjiciunt fragilis instar
 Hominesque sub sole, (pulveris)
 Cum juvenes, tum senes:

Minimäiset, alemmät,
Kaikki kaaturat kättä.
= = = = =
Synninen waimon sittä,
Synny synnissä, suruhun;
Wähäisen ajan eläpi,
Lewotoimaa lendelesi;
Täynnä ristiin tähtäpää,
Täynnä huolda, huokausta.
Niinkuin kulkainen katopi,
Kasvamasta kuitwettupi,
Palkastansa pakenevi,
Niinkuin warjo waeldopi.
Mutta waikka wanhä liitto
Wielä pysyssi pysyvi;
Waikka salma kaatelesi,
Nymmitä ruudelesi;
Waikka warssi mätänevi,
Nymmiä raukevi tomuri;
Kuiteng' eke kuolemassa
Siltiwat siwilt miehet,
Eläwät erons' perässä,
Kamta armon korkeimman.
Hurssasten hywä sandina
Muilla muistossa pysyvi.
Ei se kuole kuolemassa,
Ei se mustari mätäne;
Waan se kaurian kukoistapi,
Wiherjäässä wihoittapi (o).

Summi, infimi,
Omnes ruunt inter manus ejus.
= = = = =
Peccato infecta mulieris progenies,
Nascitur in peccato, ad dolorem;
Breviculo tempore vivit,
Irrequieta volitat;
Plena crucis spicarum (m),
Plena curæ, gemitus.
Sicut flosculus perit,
Inter crescendo exarescit,
E loco suo fugit;
Sicut umbra abit (n).
Sed licet vetus fœdus
Usque nunc validum maneat;
Licet factor (vis destruens) mortis
Corpora contundat; (deturbet,
Licet machina (corporis) putrescat,
Corpus dissolvatur in pulverem:
Tamen in ipsa morte
Persistant mites viri,
Vivunt post discessum suum,
Auxilio gratiæ supremæ.
Justorum bona fama
Aliorum memoria custoditur.
Non illa moritur in morte,
Non in atram speciem corrumpitur;
Sed dia florescit,
Viridis germinat.

Inter ceteras deinde laudes, has poëta defuncto fratri tribuit:

Oli miesi merkillinen,
Talonpoika taitavainen,
Joka wagasti waissi,

Erat vir memorandus,
Rusticus intelligens,
Qui integre ambulavit (vitam egit),
Alina

(m) i. e. multiplicibus ærumnis atque miseriis plena, cui larga messis calamitatum obigit. Alluditur præterea ad vocem *Schibboleth*, *Judic. C. XII. v. 6.*
(n) Paraphrasis verborum *Jobi C. XIV. v. 1.*
(o) Paraphrasis *Proverb. C. X. v. 7.*

Mina kalli kunnialla;

Oli ukko, ukkonen, wuori,

Bahwa wuori toiwon wuori,

Wuori, asunnassa,

Kaisen kausan kiertäwä.

Kauas kausakäymisellä,

Ylimmäisten, alemmäisten.

Miehen toimi, miehen mieli,

Miehen järki, miehen kietä.

Semper iter suum (vitæ) egit hono-
rabiliter;

Erat senex (firmus, ut vir maturæ æta-
tis) fidei nomine,

Firmus moris spei nomine,

Virtutum habitaculum,

Omni populo laudabilis.

Jucundus in conversatione

Summorum, infimorum.

Viri dexteritas, viri animus,

Viri intellectus, viri lingua.

Russorum tangens hostilem vim, cui se subtra-
cturus frater suus, adhucdum puer, cum parentibus
vastas silvas pererrare cogebatur, ita canit:

Ei ollut iso iälä,

Bahwa warren kaswannolla;

Piti olla piiloisalla,

Bainon aikana pahana,

Mehän kormessa kowassa,

Sitten, peurain seassa;

Mielä nälkä wierahina,

Karbut kausa kumpanina.

Ryssi ryssäi kotona,

Toukko julma kartanolla:

Mielä mehästä meluisti,

Sota-sangarit salassa,

Totka käändyiwät kähäin,

Niitä poltti, niitä paistoi.

Monda muita murha töitä

Teti tämä tuima wieras.

Kengä kerkisi sanoa?

Kuka kailki kirjoitella?

Kailki kääpi karwalleni

Muistubuija mieleheni;

Silmät kyllä kynnelleitä

Wuotawat wesiä paljon,

Kieli kääpi lambelari,

Kurkku kiiwari tulepi.

Non erat grandis ætate, (mento;

Firmus structuræ (corporis) incre-

Coactus (tamen) jam fuit commorari

in latebris,

Persecutionis (belli) tempore diro,

In silvæ deserto horrido,

Luporum, cervorum in medio;

Accedebat fames hospes,

Ursi contubernales.

Russus tumultuatur domi,

Turba crudelis in prædio:

Etiam in silva belligerabant,

Milites feroces in saltu profundo.

Qui incidebant in manus suas,

Illos cremavit, illos assavit.

Multa alia cruenta facinora

Fecit hic dirus hospes.

Cui vacat dicere?

Cui omnia perscribere?

Tota acerbo dolore commovetur

In memoriam revocans, mens mea;

Oculi abunde lacrimas,

Fundunt aquam largiter,

Lingua evadit torpida

Fauces aridæ sunt,

Mortem ejus hujuscemodi enarrat verbis:

Käwi täsky taiwahasta,
 Kaiken luondou landajasta:
 Tule tänne tuttavani,
 Astu armas ystäväni
 Astu Aivanan iydä,
 Muuta murhesta majasi;
 Kyll' on jo efsi ollut,
 Kyll' on ollut kyyneleitä,
 Walstusta, waiwotusta.
 Nyt on päästä pääsin päiwä,
 Pääst' päiwistä pahoiſta;
 Rauba riendeſi iygöſi,
 Waiwosta wapaus suuri.
 Näinbä löxi luore Luojan,
 Kull' pejes kunniaan,
 Menſi riemahun jalohon,
 W:pautehen waelſi,
 Elämästä furtiasta,
 Mäistä mailman majoista.

Exiit mandatum de coelo, (tore;
 A totius naturæ portatore (conserva-
 Veni huc familiaris mi,
 Accede care amice,
 Accede ab Amanæ colle (p), (am;
 Transfer precul a dolore sedem tu-
 Satis jam tibi obtigit,
 Satis fuit lacrimarum,
 Querelarum, afflictionum (q).
 Nunc instat liberationis dies,
 Ereptio e diebus malis;
 Pax festinat ad te,
 Ex ærumnis libertas insignis,
 Ita profectus est ad Creatorem,
 Abiit in gloriam,
 Festinavit ad gaudium eximium,
 Ad libertatem commeavit,
 E vita luctuosa,
 Ex his terrenis habitaculis.

Sed jam satis adductum est exemplorum. Loca longiora exscripsimus, ut de facultate poetica horum vatum, lectoribus plenius tutiusque existimare liceret. Typis vulgata in hunc usum prætulimus, ut notiora, & quæ plurimum versantur manibus. Posterius carmen, ab auctore ipso, nisi memoria me fallit, literis exaratum (cfr. supra not. (d)), etiam libentius, quod aut nullam aut parvissimam subiisse correctionem scirem; cujus simul exemplo constat, aliis licet literis non adjutos, ex S. tamen Scripturæ diligenti lectione multum auxilii hos vates nostros, in gravioribus quidem argumentis tractandis, habere.

§. X.

(p) Cant. Canticor. C. IV. v. 8.

(q) Morbo enim diuturno fuerat constitatus,

§. X.

Cæterum variæ occasiones variaque argumenta poëticam hanc gentis industriam exercent. Eventus casusque celebrant memorabiles, sua aut civium ornant egregia facta, publicam felicitatem aut calamitatem depingunt, amicorum deplorant mortem, hilaritatem in conviviis adjuvant (a), turpia facta exagitant, in inimicos invehuntur, &c.; neque ulla facile se offert notabilior canendi opportunitas, quæ non alicujus vatis suscitet musam. Itaque satis magnum carminum proventum annus quisque affert; quorum pauca tamen aut extra parœciam auctoris natalem propagantur, aut diu supersunt, ætatemque inprimis poëtæ coævorumque illi hominum superant, novis subinde vetera trudentibus, nisi interim literati alicujus calamo excepta, aut omnino, quod rarius contingit, typis fuerint commissa. Excipimus ea, quæ memorabuntur infra, quibus majorum opinio, vel etiam superstitio, pretium addidit. Historica carmina, cum Gothorum &c. monumentis comparanda, vetustas gentis res ex instituto celebrantia, hodie nulla amplius supersunt; mihi sane, diligentissime conquirenti, nulla reperta sunt Reformationis seculo anteriora (b): qualia, an illius etiam auctoris ætate,

13

qui

(a) Itaque proverbio dicitur: *Yöllä päivä jatketaan, Virsillä wähat oluet* (Noctem addendo, diei spatium extenditur, Carminibus canendis parcius prebitæ cerevisiæ defectus suppletur); quod de pauperum inprimis conviviis usurpatur.

(b) Inter vetustiores Runas superstities, merito locum occupat illa

qui *Chronicon Finlandiæ* conscripsit ab Illustr. a NET-
TELBLA conservatum (c), insigni saltem antiquita-
te conspicua, exstiterint, valde dubito (d). Unde
tamen non efficitur, morem carminibus res gestas ce-
lebrandi, genti jam olim familiarem non fuisse, licet
sensim

quam adhuc cantant nonnulli Rustici paræciarum *Wittasaari* & *Saari-
järvi*, territorii *Rautalambensis*, de gestis & fatibus suorum qui so-
cios se Ostrobotniensibus addiderunt in famoso tumultu rustico, (a clavis
rusticorum, quibus pro telis utebantur, *Alubbe-friger dicto*), tempore Re-
gis SIGISMUNDI excitato. Ejus initium hujusmodi est:

*Kivijärven kiltit miehet,
Wastingin wahwat uroot,
Majat nurkisa pitäwät,
Sopeisa sota aseet,
Winiästä pität warret;
Seilla huowia hosiwat,
Ryyteriä rytkytäwät.
Siellä Saarelle samowat,
Urot viike oikewat,
Sota aseis sotimahan.
Berä parskui paidan päälle,
Suolet singoilit sisäldä,
Ryytereist' rywetetyistä,
Huowista hositetuišta, &c.*

*Kivijärviensis pagi † egregii viri,
Wastingenis †† fortes heroes,
Clavas in angulis servant,
In interioribus angulis bellica tela,
In tenebris longa manubria (clava-
Quibus milites cædunt, (rum);
Equites verberant,
Inde ad Saaris (pagum) currunt,
Viri recta tendunt,
Ut in armis dimicent.
Sanguine adsperebatur indusum,
Viscera evolabant foras,
Equitum vehementer pulsatorum,
Militum verberatorum, &c.*

Cfr. Tidn. utgissne af et Sällskap i Åbo, pro a. 1776, N:o 9. p. 66. & pro
a. 1777. N:o 10. p. 75. Exstant etiam carmina quibus Savolaxii & Carelii
sua contra Russos gesta celebrant; sed superioris fere seculi res attingunt.

(c) *Schwedische Bibliothec*, I Stück, N:o IV. p. 96-115.

(d) Hujusmodi tamen carmina inter fontes recenset, unde Chro-
nicon suum hauserit, quod res Fennorum, ad Religionis tantum Chri-
stianæ initia, complectitur. Verba ejus sunt: *Super sunt autem in ipsa
Finlandia cantilenæ nonnullæ vetustæ, quas Runas vocant, quæque scal-
dis reliquorum septentrionis populorum respondent, historiamque nostram
non parum illustrent.* Parum autem hunc fontem eum consuluisse, qui
scriptum suum perlegerit, ex Islandorum & Svecorum monumentis im-
perite confarcinatum, facile animadvertet.

† Paræciæ *Wittasaari*,

†† Paræciæ *Saarijärvi*,

(d)

fenſim memoria, literarum non accedente ope, exciderint; inprimis cum majores noſtri tam ſplendidas (dicamve aliis nationibus & præcipue vicinis ſuis funeſtas & exitiabiles?) in theatro orbis partes egiſſe non videantur, ut inde, multorum aliorum exemplo populorum, ſatis ardoris poſteris accreſceret ad memoriam earum ſeris etiam nepotibus transmittendam. Ex ſuperſtitioſis autem, quæ adhuc ſuperſunt, Runis quid opis, ad res majorum illuſtrandas, ſperandum ſit, deinceps docebimus. Carmina in contumeliam inimicorum, civium vitioſorum, interdum etiam magiſtratuum minorum, a quibus ſe læſos putant, compoſita, nonnunquam auctoriſus ſuis mala creare, & pœnas etiam arceſſere, mirum quidem videbitur nemini, illi autem minime qui quantum bilis & amaritudinis ineſſe illis ſoleat, cognoverit: cujus generis, niſi res vetaret, exempla apponere poſſem mordaciſſima & haudquaquam inſiceta. Apologias etiam pro ſe aliquando faciunt, inimicorumque inſultus repellunt & in ipſos tela regerunt. *Proverbia*, quæ antiquiſſimam fere gentis cujuſque exhibere ſolent ſapientiam, quorumque inſigni copia, & ponderoſorum & acutiſſimorum abundamus (e), magnam partem noſtris metrica ſunt, ſive, ut memoriæ felicius

(e) Proverbiale Fennicum, a *Laurentio Petri*, Præpoſito & Paſtore *Tammelenſi* affectum, a filio *M. Gabriele Tammelino*, Præpoſito & Paſtore *Lojoenſi* auctum, & a ſe porro locupletatum, edidit Aboæ an. 1702. *M. Henricus M. Florinus*, Præpoſit. & Paſtor tum *Pemarenſis*, deinde *Kimitoënſis*, 8:0; quod duplicare facile poſſet; nec ejus ornatioris in lucem emittendi ſpe deſtituor.

cūs inhærerent, ad Runarum leges concinnata (f).
Exemplo sequentia esse possunt:

Unda

(f) Cfr. Reverendiss. JUSLENIUS loco supra (§. V. p. 21.) citato; cujus periti harum rerum judicis alium etiam locum, de ratione studii nostrorum poetici, cum iis quæ docuimus concinentem, adponemus; ille igitur, Dissert. de *Aboæ Vet. & Nova* C. II. §. 33 p. 91, *Peculiaris*, inquit, *hujus linguæ est poësis*: - - - *Illam artem non doctissimi alia magis callent, quam rustici; quibus, ut de Arcadibus traditur (PHIL. SIDNEY Arc. L. I. C. 6. VIRGILII Eccl. 10. v. 32, 33), ingenitum est, de qualibet materia, in instanti, carmina canere elegantissima: quod peregrino quidem creditu impossibile esse poterit; at nos toties experti novimus, apud nostros præsertim, "nasci poëtas, non fieri."* Docuerat jam ante Cl. CAJANUS, in Dissert. de *Linguarum Ebrææ & Fennicæ convenientia* (Aboæ 1697, Præf. Rev. Dav. Lund, editæ) membro post. p. 12. seq. cujus itidem verba exscribam, cum iis quæ nos supra disputavimus comparanda: *Nec minimi ponderis ad probandam convenientiam est illa ratio, quæ a simili depromitur poësi. Non enim secus poëta Ebræus ac etiam Fennicus Rhythmum seu sonum in fine æqualem observat. Ac licet Finnonibus antiquitus non nisi unicum carminis fuerit genus, illud tamen, quia veram indicat convenientiam, non est dubium, quin facta testæque hæc maneat sententia, præcipue cum runæ istæ antiquæ (ad imitationem enim runarum Sæco-Gothicarum runoi appellantur) eodem & fluent metro & ratione syllabarum sint ogdoasyllabæ, quod genus carminis a poëtis Ebræis frequentari vel ex Opitio constat. - - Distichon saltem quoddam Finnicum, unde quod monstratur, liqueat, adscripturus: Alina multa muistelenne, Arwosii ajatelemne &c. "semper aliorum recordamur Futiliaque cogitamus."* Sunt duæ hæc lineæ initium carminis cujusdam, quo tota historia passionis Christi elegantissime tractatur, auctore nescio quo; Rusticum sacrarum rerum peritum fuisse reor, cujus ordinis non pauci artis istius sunt callentissimi, imo, quod magis mirandum, adeo expediti, ut ex tempore de quacunque materia suas & formare & canere, seu ipsi mos est, queant runas. Judicium de metro Hebræorum paucis forte probabitur. Carmen Fennicum quod laudat, ne jam intercederit metuo: mihi quidem haud licuit videre; neque constat, an typis fuerit impressum. Quod notum vocat carmen, de *procis advenientibus*, Rever. JUSLENIUS, loco superius indicato (§. V. p. 21), perinde mihi ignotum. Dolendum est vehementer, meritissimi hujus nationis & literarum nostrarum vindicis relicta collectanea & adversaria, cum magna librorum suorum parte, igne infelicitè fuisse consumpta,